

УДК 37.015.3:005.32(-04.44)

**CRITERIA FOR EVALUATING AN ENROLLEE'S MOTIVATION LETTER:
SOCIO-PHILOSOPHICAL AND SOCIO-PSYCHOLOGICAL ASPECTS
КРИТЕРІЇ ОЦІНКИ МОТИВАЦІЙНОГО ЛИСТА АБІТУРІЄНТА: СОЦІАЛЬНО-
ФІЛОСОФСЬКІ ТА СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ****Vogorayeva T.S. / Воропаєва Т.С.***s.p.s., as.prof. / к.психол.н., доц.*

ORCID: 0000-0001-8388-7169

Averianova N.M. / Авер'янова Н.М.*s.ph.s. / к.філос.н.*

ORCID: 0000-0002-1088-2372

Taras Shevchenko National University of Kyiv,

Kyiv, Volodymyrska Street 60, 01601

Київський національний університет імені Тараса Шевченка,
Київ, вул. Володимирська 60, 01601

Анотація. У 2022 році українські абітурієнти повинні подати до вищих навчальних закладів разом із документами і мотиваційні листи. Мотиваційні листи – це не лише інструмент відбору абітурієнтів, а й хороша технологія для розвитку навичок самопрезентації, а також спосіб допомогти абітурієнту знайти спосіб «розібратися в собі». У статті аналізуються критерії оцінки мотиваційного листа абітурієнта. Автори статті розглядають власний досвід оцінювання мотиваційних листів вступників у вищі навчальні заклади України.

Ключові слова: Мотив, мотивація, мотиваційні листи, самопрезентація, самовизначення.

Вступ.

У грудні 2019 р. Верховна Рада України ухвалила закон №2299, який запровадив написання абітурієнтами мотиваційних листів. Ці листи (разом із балами за ЗНО та балом за атестат) будуть використовуватися для формування рейтингів абітурієнтів при вступі до вишів. Законом передбачалось, що ВНЗ будуть запроваджувати мотиваційні листи, починаючи з 2021 р. У тексті даного закону зазначено, що за мотиваційний лист абітурієнт може отримати від 0 до 1 відсотка конкурсного бала, що оцінки за мотиваційні листи мають бути опубліковані на сайті закладу вищої освіти (далі – ЗВО) ще до початку основної сесії зовнішнього незалежного оцінювання (далі – ЗНО). Отже, абітурієнти повинні писати мотиваційні листи і надсилати їх до ЗВО ще до початку ЗНО.

Відомо, що вимоги до мотиваційних листів вступників до різних ЗВО у 2022 р. розробляються Приймальною комісією кожного вишу самостійно, відповідно до Порядку прийому на навчання для здобуття вищої освіти у 2022 р., затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 27 квітня 2022 р. №392 (зі змінами, затвердженими наказом МОН України від 02 травня 2022 року №400) та зареєстрованого у Міністерстві юстиції України 03 травня 2022 року за №487/37823. Вимоги визначають порядок подання та розгляду мотиваційних листів, рекомендації щодо оформлення, структури та критеріїв їх оцінювання під час вступу до ЗВО. Критерії оцінювання мотиваційних листів розробляються робочою групою Приймальної комісії відповідного вишу,

затверджуються ректором і оприлюднюються на вебсайті ЗВО не пізніше 1 червня 2022 р.

Авторки даної статті мають непоганий досвід у даній сфері, зокрема: а) співпрацюючи з 1998 р. з Імідж-Центром «Україна», де навчали кандидатів на різні посади правильно презентувати себе, писати мотиваційні (motivation letter) та обґрунтовальні (personal statement) листи; б) здійснюючи обробку мотиваційних листів претендентів на відповідальні посади у кількох українських банках; в) навчаючи з 2000 р. студентів двох університетів м. Києва (у рамках практикуму з теми «Уява») писати різні есе, в тому числі й мотиваційні листи у контексті самопрезентації; г) аналізуючи у 2000–2003 рр. мотиваційні листи абітурієнтів, які використовувались у рамках конкурсу на спеціальність «Психологія» у Відкритому міжнародному університеті розвитку людини «Україна»; г) досліджуючи з 2007 р. психологічні особливості абітурієнтів радіофізичного факультету КНУ імені Тараса Шевченка з використанням елементів мотиваційного листа (ця ідея належала тодішньому Проректору КНУ імені Тараса Шевченка з наукової роботи, професору В.І. Григоруку, який запропонував вивчити потенційну конфліктність абітурієнтів, щоб зменшити кількість конфліктів як у студентських гуртожитках, так і в академічних групах).

Наш авторський підхід базується на інтегративній методології, поєднанні соціально-філософського та соціально-психологічного бачення проблеми становлення й розвитку цілісної особистості у контексті сучасних трансформацій українського суспільства [1, с. 47–51], а також на теоретико-методологічних засадах сучасних концепцій мотивації [2; 3].

Основний текст.

В умовах глобалізації освіти та зростання академічної мобільності вміння вступників і студентів писати мотиваційні листи підвищує їхню конкурентоспроможність в умовах участі у міжнародних освітніх програмах [5; 9; 10]. Мотиваційний лист є давно поширеною практикою у західних вишах нарівні з атестатами та іншими документами, це спосіб пізнати абітурієнта більш цілісно й персоналізовано, зрозуміти, чому саме цей вступник повинен стати студентом. Мотиваційні листи є не тільки інструментом відбору на різноманітні освітні програми, але й сучасною технологією розвитку самопізнання, самооцінки, саморозуміння і навичок самопрезентації молодих людей.

Науковці відносять мотиваційний лист до жанру «ділової кореспонденції в рамках академічного дискурсу» і рекомендують дотримуватися офіційного стилю листа з дотриманням ділової етики [4; 5; 6; 7; 8; 9]. Багато порад з написання мотиваційних листів міститься в офіційному журналі Національної Асоціації Консультантів із працевлаштування [8]. Зокрема, в тексті мотиваційного листа особа має підкреслити свою унікальність, індивідуальність і креативність, використовувати «дружній» епістолярний стиль [5; 9]. Відомо, що у процесі відбору кандидатів беруться до уваги два типи відповідності, викладені у мотиваційних листах: відповідність людини та організації, а також відповідність людини та її майбутньої діяльності [4; 6].

Однією з проблем є дилема самопрезентації – чим більше хтось намагається створити про себе хороше враження, тим більш скептично читачі оцінюють написане у мотиваційному листі [7]. Тому поширеним способом підтвердження достовірності інформації, зазначеної у мотиваційному листі, є використання непрямих стратегій, зокрема, залучення відгуків інших людей або організацій про особу, яка пише мотиваційний лист [7].

Отже, мотиваційний лист – це викладена абітурієнтом письмово у довільній формі інформація про його особисту вмотивованість до навчання у ЗВО і зацікавленість у вступі на певну освітню програму (спеціальність, заклад освіти) та відповідні очікування, досягнення у навчанні й інших видах діяльності, власні сильні та слабкі сторони. У разі необхідності абітурієнт може додати до свого мотиваційного листа матеріали (у тому числі в електронній формі), що підтверджують викладену в листі інформацію.

Подання мотиваційного листа є обов'язковою умовою допуску абітурієнтів до конкурсного відбору. У випадку подання заяв на вступ на обрану спеціальність (освітню програму) за різними формами здобуття освіти абітурієнт може подавати один і той самий мотиваційний лист. Мотиваційні листи абітурієнтів розглядаються відбірковою комісією відповідного факультету або навчально-наукового інституту. Результати розгляду мотиваційних листів затверджуються рішенням Приймальної комісії і використовуються при формуванні рейтингового списку абітурієнтів. За наявності однакових конкурсних балів при формуванні рейтингового списку абітурієнтів до уваги береться пріоритетність заяв від першої до останньої (в умовах вступу на місця державного замовлення), при однаковій пріоритетності – результати розгляду мотиваційних листів. Якщо пріоритетність заяв не використовується (вступ на навчальні місця, що фінансуються за кошти фізичних або юридичних осіб), то при однакових конкурсних балах при формуванні рейтингового списку абітурієнтів використовуються результати розгляду мотиваційних листів. Якщо ж формування рейтингового списку абітурієнтів здійснюється без конкурсних балів та пріоритетності заяв, то абітурієнти розташовуються у рейтинговому списку тільки на основі розгляду їхніх мотиваційних листів.

Мотиваційний лист має відповідати таким **загальним вимогам**: текст листа має бути лаконічним (обсяг листа – від 250 до 750 слів), з чітким формулюванням власних думок, з поділом на абзаци, кожен з яких має містити певну позицію вступника щодо фактів чи подій власного життя тощо.

Структура мотиваційного листа: а) у *вступній частині* вказуються відомості про адресата (Голові Приймальної комісії ...) та стисла інформація про вступника (прізвище, ім'я, по-батькові, адреса електронної пошти, номер телефону); джерело інформації про даний ЗВО та спеціальність (освітню програму); б) *в основній частині* потрібно описати власні особисті якості, задатки, здібності й досягнення, які підтверджують, що даний вступник є одним із кращих серед інших кандидатів для вступу на обрану спеціальність (освітню програму); у цій частині абітурієнт вказує мету вступу на обрану спеціальність (освітню програму, факультет/інститут), власні очікування, описує

зацікавленість професією, свої кар'єрні плани, напрямки особистого розвитку, мотиви й аргументи, якими абітурієнт керувався, обираючи саме цю освітню програму (спеціальність, факультет/інститут); можна також перерахувати вже отримані знання чи навички, інші здобутки (участь у різнопланових проєктах, конкурсах, олімпіадах тощо), які будуть корисними для навчання за обраним фахом; в) у **висновках** мотиваційного листа має бути підсумок, який підтверджує готовність даного абітурієнта навчатися у цьому виші, його впевненість у правильному виборі освітньої програми та його майбутній особистий внесок у розвиток села, міста, регіону, країни тощо.

Як правило, серед **критеріїв оцінювання** мотиваційних листів виокремлюють **змістовний, мотиваційний і мовний компоненти**.

До **змістовного компонента** належать такі критерії: а) розуміння абітурієнтами поставлених перед собою цілей та оптимальних шляхів їх реалізації, б) усвідомлення абітурієнтами рівня відповідності своїх особистісних якостей вимогам до обраної професії (наявність вже отриманих знань, навичок і досвіду (участь у відповідних конкурсах, олімпіадах, проєктах тощо), які можуть бути корисними для навчання за фахом), в) розуміння абітурієнтами як специфіки підготовки за обраною програмою і спеціальністю, так і специфіки роботи за обраною спеціальністю, г) дотримання принципів академічної доброчесності (унікальність і оригінальність, відсутність текстових запозичень у мотиваційному листі). Даний критерій є надзвичайно важливим, адже необхідно з'ясувати, чи абітурієнт писав мотиваційний лист самостійно, чи йому допомагали спеціально створені для цього бізнес-структури. На жаль, багато сучасних ЗВО навіть не згадують цей критерій на своїх сайтах.

До **мовного компонента** належать наступні критерії: 1) логічність викладу, 2) аргументованість, 3) послідовність, 4) цілісність, 5) несуперечливість, 6) оригінальність, 7) креативність, 8) конструктивність, 9) змістовність, 10) смислова визначеність, 11) структурованість, 12) інформативність, 13) лаконічність, 14) точність наведених фактів і дат, 15) наявність орфографічних, пунктуаційних і стилістичних помилок та ін.

У мотиваційному листі мають бути репрезентовані **не тільки цілі** вступників, але й **мотиви** (які найшвидше можна виявити при відповіді на запитання, що починаються зі слів «**чому**», «**заради чого**»), котрі дозволяють з'ясувати: а) **чому, заради чого** абітурієнт обрав саме цей університет, саме цю професію, б) **чому** вступник схиляється до думки, що буде успішним студентом, в) **чому** абітурієнт вважає себе одним з найкращих кандидатів для вступу на обрану спеціальність (навчальну програму) у даному ЗВО, г) **чому і як саме** навчання в університеті сприятиме професійному й соціальному розвитку вступника тощо. Тільки **аналіз мотиваційної складової** допомагає з'ясувати, що певний абітурієнт є **справді вмотивованою особою** і має **високу мотиваційну готовність** до навчання у виші. Саме для цього й треба з'ясувати, **які саме мотиви домінують** у листі абітурієнта, щоб виявити **рівень мотиваційної визначеності** вступників.

Отже, у рамках **мотиваційного компонента** можна виокремити такі мотиви: 1) пізнавальні, 2) дослідницько-пошукові, 3) інтелектуальні, 4) наукові,

5) творчі, 6) ціннісні, 7) престижні, 8) кар'єрні, 9) особистісного розвитку, 10) соціального розвитку, 11) професійного розвитку, 12) патріотичні, 13) духовні, 14) матеріальні, 15) громадянські, 16) альтруїстичні, 17) самовдосконалення, 18) самореалізації, 19) самоутвердження, 20) просоціальні, 21) асоціальні, 22) практичні, 23) прагматичні, 24) моральні, 25) культурно-історичні, 26) родинні, 27) раціональні, 28) емоційні, 29) конкурентні, 30) волонтерські, 31) сенсожиттєві, 32) корисливі, 33) гедоністичні, 34) перспективні (бачення себе як майбутнього досвідченого, конкурентоспроможного й успішного спеціаліста), 35) утилітарні та інші (оскільки мотиваційний лист пишеться у довільній формі, то не можна заздалегідь передбачити всю мотиваційну палітру).

Таким чином, необхідно виявити не тільки те, **«чого прагне абітурієнт»** (тобто його **цілі**), а й те, **чому** він цього прагне (тобто його **мотиви**). Окрім цього, потрібно виявити **реально діючі** мотиви, а не **декларовані**. При цьому треба **уникнути дії чинника «соціальної бажаності»**. Саме тому **шаблон** мотиваційного листа пропонувати не варто, достатньо буде лише **схеми** листа. Не можна пропонувати абітурієнту **вже готовий список** мотивів, з якого він має обрати ті, на яких базується його вибір і майбутнє навчання в Університеті. Варто запропонувати абітурієнтам коло **ключових запитань**, а також спеціальні **незакінчені речення**. Відповідаючи на ці запитання і завершуючи запропоновані речення, абітурієнт зможе написати **справжній** мотиваційний лист. Необхідно розробити як **загальні** (для усього Університету), так і **спеціальні** (для відповідних Інститутів та факультетів) **критерії оцінки** мотиваційних листів. Абітурієнтам **не потрібно знати всі ці критерії** (зокрема, перелік мотивів), оскільки вступники **зможуть підтасовувати** під них текст своїх листів, **приховуючи** справжні мотиви своєї діяльності (існують зовнішні й внутрішні, усвідомлені й неусвідомлені, стійкі та нестійкі мотиви, а також багато інших).

Зразок оцінювання мотиваційних листів: 1) відповідність загальним вимогам до написання мотиваційного листа (повністю відповідає / частково відповідає / не відповідає); 2) володіння інформацією про ЗВО, інститут / факультет, обрану спеціальність, освітню програму (достатнє / недостатнє); 3) наявність документального підтвердження вказаних здобутків, досвіду та результатів діяльності вступника (підтверджено повністю / підтверджено частково / не підтверджено); 4) відповідність мовним вимогам (повністю відповідає / частково відповідає / не відповідає); 5) рівень вмотивованості вступника (високий / середній / низький).

Що стосується заявленої Міністерством освіти і науки України **«неприпустимості емоцій»** у мотиваційних листах, то ця теза не є правильною, адже **мотиваційна сфера людини нерозривно пов'язана з емоціями** (зокрема, абітурієнти 2022 р. обов'язково будуть писати у мотиваційних листах про пережиті ними трагедії). Тому, замість того, щоб рекомендувати вступникам, що **«в мотиваційному листі неприпустимою є наявність емоційного відтінку, адже необхідно прагнути стриманості, розважливості, серйозності, практичності»**, краще порадити вступникам **уникати надмірної емоційності**.

Висновки.

Отже, найважливішим у мотиваційному листі є саме **мотиваційний компонент**, який, власне, й допомагає з'ясувати рівень мотиваційної визначеності вступників. Після аналізу мотиваційних листів можна отримати своєрідний **мотиваційний профіль** кожного абітурієнта. Можна також виявити зовнішні й внутрішні мотиви, приховану мотивацію тощо. Можна також простежити зв'язок із **рівнем домагань** абітурієнта, рівнем розвитку його **самосвідомості** (рівень самопізнання, самооцінки і самоконтролю), **власним досвідом**, прагненням **бути корисним суспільству**, **готовністю до навчання** в ЗВО тощо. Можна також з'ясувати: а) чи є усвідомленим і обґрунтованим вибір абітурієнтом тієї чи іншої спеціальності; б) чи допоможуть репрезентовані абітурієнтом знання та навички при навчанні на обраній спеціальності; в) якими є уявлення абітурієнтів про використання здобутих ними знань у майбутньому, про подальше працевлаштування тощо.

Написання мотиваційних листів, як одного з видів есе, поширених в академічному середовищі у цивілізованих країнах світу, викликає певні труднощі у українських абітурієнтів і студентів. Саме тому необхідно навчати старшокласників, абітурієнтів і студентів писати цікаві й результативні мотиваційні листи.

Література:

1. Авер'янова Н.М, Воропаєва Т.С. Становлення і розвиток цілісної особистості в контексті сучасних трансформацій українського суспільства. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія «Українознавство»*. 2006. Випуск 10. С. 47–51.
2. Занюк С.С. *Психологія мотивації*. К.: Либідь, 2002.
3. Кудріна Т.С. *Психологія мотивації: Теорія та експеримент. Навчальний посібник*. Київ: ВПУ «Київський університет», 2008.
4. Clark T.A.R., Billsberry J. How headhunters select their prey: A review of selection methods used by executive search consultancies in four European countries. *Concepts, Tools, Context*. 2007. Pp. 63–86.
5. Dougherty S. UC Essays Change Name to Personal Insights. 2017. URL: <http://admitguide.com/uc-personal-statements/>
6. Higgins C.A., Judge, T.A. The effect of applicant influence on recruiter perception of fit and hiring recommendations: A field study. *Journal of Applied Psychology*. 2004. Vol. 89. No 4. Pp. 622–632.
7. Leary M. *Self-presentation: Impression management and interpersonal behavior*. Madison, WI: Brown & Benchmark, 1995. Pp. 3–4.
8. Soroko E. The Presentation of Self in Letters of Application: A Mixed-Method Approach. *Journal of Employment Counseling*. 2012. No 49. Pp. 4–17.
9. Transfer Personal Statement. University of Washington, Office of Admissions. 2018. URL: <http://admit.washington.edu/apply/transfer/how-toapply/personal-statement/>
10. UNESCO Science Report: towards 2030. UNESCO publishing. 2015. URL: <http://uis.unesco.org/sites/default/files/documents/unesco-science-report-towards-2030-part1.pdf>

References:

1. Averianova, N.M. & Voropayeva, T.S. (2006). Stanovlennia i rozvytok tsilisnoi osobystosti v konteksti suchasnykh transformatsii ukrainskoho suspilstva [Formation and development of a holistic personality in the context of modern transformations of Ukrainian society]. *Visnyk Kyivskoho natsionalnogo universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Seriiia «Ukrainoznavstvo»*, vol. 10, pp. 47–51.
2. Zaniuk, S.S. (2002). *Psykhologhiia motyvatsii [Psychology of motivation]*. Kyiv: Lybid.
3. Kudrina, T.S. (2008). *Psykhologhiia motyvatsii: Teoriia ta eksperyment. Navchalnyi posibnyk [Psychology of motivation: Theory and experiment. Tutorial]*. Kyiv: VPU «Kyivskyi universytet».
4. Clark, T.A.R., & Billsberry, J. (2007). How headhunters select their prey: A review of selection methods used by executive search consultancies in four European countries. *Concepts, Tools, Context*, pp. 63–86.
5. Dougherty, S. UC Essays Change Name to Personal Insights. 2017. URL: <http://admitguide.com/uc-personal-statements/>
6. Higgins, C.A., & Judge, T.A. (2004). The effect of applicant influence on recruiter perception of fit and hiring recommendations: A field study. *Journal of Applied Psychology*, vol. 89, No 4, pp. 622–632.
7. Leary, M. (1995). *Self-presentation: Impression management and interpersonal behavior*. Madison, WI: Brown & Benchmark, pp. 3–4.
8. Soroko, E. (2012). The Presentation of Self in Letters of Application: A Mixed-Method Approach. *Journal of Employment Counseling*, No 49, pp. 4–17.
9. Transfer Personal Statement. University of Washington, Office of Admissions. 2018. URL: <http://admit.washington.edu/apply/transfer/how-toapply/personal-statement/>
10. UNESCO Science Report: towards 2030. UNESCO publishing. 2015. URL: <http://uis.unesco.org/sites/default/files/documents/unesco-science-report-towards-2030-part1.pdf>.

Abstract. In 2022, Ukrainian applicants must submit to universities, along with documents, motivation letters. Motivation letters are not only a selection tool of university applicants, but also a good technology for developing self-presentation skills, as well as a way to help enrollee find a way to «understand themselves». The article analyzes the criteria for evaluating an enrollee's motivation letter. The authors of the article consider their own experience of evaluating motivation letters of entrants to higher educational institutions of Ukraine.

Key words: motive, motivation, motivation letters, self-presentation, self-determination.

Статья отправлена: 25.05.2022 р.
© Воропаева Т.С., Авер'янова Н.М.